

Predgovor

Institut odgovornosti pravnih lica postojao je ranije u zakonodavstvu Jugoslavije, a pravna lica su odgovarala samo za privredne prestupe koji su se sastojali u povredama zakonom propisanih pravila iz oblasti privrednog i finansijskog poslovanja. Za postojanje odgovornosti pravnog lica bilo je dovoljno utvrditi da je došlo do povrede ovih pravila, ali nije bilo neophodno utvrditi postojanje psihičkih (subjektivnih) elemenata kod učinioca, pošto se odgovornost pravnih lica uspostavljala po principima objektivne odgovornosti. Zakonodavstva u Bosni i Hercegovini tokom 2003. godine uvela su institut odgovornosti pravnih lica za krivična djela, koji se razlikuje od odgovornosti pravnih lica za privredne prestupe po mnogim suštinskim osobinama, među kojim su najvažnije da pravna lica odgovaraju za sva krivična djela propisana u zakonodavstvima u Bosni i Hercegovini (sistem generalne klauzule) i da se odgovornost pravnog lica ne zasniva isključivo na objektivnim elementima odgovornosti, već se vezuje za krivicu fizičkih lica koja čine rukovodne ili nadzorne organe pravnog lica (subjektivni elementi odgovornosti). Pored toga, uveden je poseban sistem sankcija za pravna lica, u okviru kojeg se nalaze i dvije potpuno nove kazne – oduzimanje imovine i prestanak pravnog lica. Iz prethodno navedenog proizilazi nesporan zaključak da je institut odgovornosti pravnog lica za krivična djela iz zakonodavstava u Bosni i Hercegovini potpuno nov.

Početak primjene instituta tekao je vrlo sporo i bio praćen mnogim osporavanjima. Osporavali su ga naročito oni koji ga nisu dovoljno razumjeli, pa su tvrdili da se ne razlikuje od instituta odgovornosti pravnih lica za privredne prestupe, ili oni koji su imali skromna saznanja (znanja) o istom i zbog toga sasvim proizvoljno tvrdili kako nije ni bilo opravdane potrebe za zakonodavne intervencije van terena individualne odgovornosti fizičkih lica. Pored toga, već u prvim godinama primjene postalo je jasno da zakonodavna reforma iz 2003. godine u oblasti odgovornosti pravnih lica za krivična djela ne nailazi na odgovarajući odziv u praksi i ne daje očekivane rezultate. Nasuprot prethodnom, podaci iz uporednog zakonodavstva ukazivali su na drugačije stanje stvari. Rastući trend uvođenja odgovornosti pravnih lica u zakonodavstva širom svijeta pa i u evropska zakonodavstva (samo pet evropskih država ne poznaje ovaj institut u svojim krivičnim postupcima), uz istovremeni porast broja krivičnih postupaka protiv pravnih lica, govorio je sasvim suprotno i istovremeno ukazivao na potrebu da se analiziraju razlozi koji su doveli do neočekivano malog broja slučajeva primjene zakonodavstva iz predmetne oblasti u Bosni i Hercegovini. Takvo stanje stvari bilo je primarni razlog koji je opredijelio autora da se ozbiljnije pozabavi problemom, tj. da analizira međunarodne dokumente koji imaju za predmet odgovornost pravnih lica, rješenja propisana u uporednom zakonodavstvu i zakonodavstvima država iz neposrednog okruženja koje su u ne tako davnoj prošlosti pripadale pravnom sistemu iste države, da analizira rješenja iz zakonodavstava u Bosni i Hercegovini de lege lata i uoči njihove nedostatke, te da stvori osnovu za izmjene de lege ferenda.

Kod izlaganja je primijenjena uglavnom ista ili slična metodologija. Na početku se daje opšti pregled osobina određenog instituta, slijedi izlaganje pravila o primjeni koja postoje u odgovarajućim međunarodnim dokumentima, te pregled odgovarajućih zakonskih rješenja koja prate stavovi teorije ili odgovarajući primjeri sudske prakse iz uporednog zakonodavstva i novonastalih balkanskih država. U okviru posebnih cjelina primijenjena je ista metodologija. Nakon opisanih izlaganja nalazi se analiza rješenja iz zakonodavstava u Bosni i Hercegovini, izdvajaju se rješenja koja su interesantna za primjenu u zakonodavstvu i sudskoj praksi. Na kraju slijedi zaključak o prihvatljivosti ili neprihvatljivosti određenog zakonskog rješenja, te, u slučaju neprihvatljivosti rješenja de lege lata, preporuka za uvođenje rješenja de lege ferenda.

Predmetna naučna monografija namijenjena je različitim kategorijama čitalaca. Onima koji se do sada nisu sretali sa materijom odgovornosti pravnih lica biće pružene korisne opšte informacije o institutu i njegovoj primjeni, ali i druge cjelovite informacije koje se u našim uslovima rijetko mogu pronaći u sličnom formatu. Monografija sadrži izlaganja sadržine pojedinih dijelova međunarodnih dokumenata i zakona, uporedne analize, podatke o internet adresama na kojim se mogu pronaći sve vrste podataka koji mogu biti korisni za naučno istraživanje, pa je stoga interesantna i za čitaoce koji se bave naučnim radom u predmetnoj ili nekoj drugoj sličnoj naučnoj oblasti. Interesantna je i za ljude koji kreiraju nova ili mijenjaju postojeća zakonska rješenja, jer može dati podatke koji su potrebni za pronalazak novih pravila i njihovu implementaciju u postojeća zakonodavstva. Konačno, ona predstavlja pogodnu literaturu i za čitaoce koje zanima sudska praksa, jer sadrži i različite stavove sudova širom svijeta, koje prate odgovarajuća obrazloženja postupajućih sudova.

Autor